

ĐÁNH GIÁ KHẢ NĂNG KHAI THÁC CÁC DI TÍCH LỊCH SỬ VĂN HÓA PHỤC VỤ PHÁT TRIỂN DU LỊCH Ở HUYỆN ĐẢO LÝ SƠN, TỈNH QUẢNG NGÃI

Nhận bài:
27 – 03 – 2019

Chấp nhận đăng:
28 – 06 – 2019

<http://jshe.ued.udn.vn/>

Nguyễn Thanh Tường

Tóm tắt: Di tích lịch sử văn hóa là bộ phận quan trọng trong hệ thống di sản văn hóa; đồng thời nó cũng là nguồn tài nguyên quý giá để đẩy mạnh phát triển du lịch. Việc khai thác các di tích lịch sử văn hóa để phát triển du lịch không những đem lại các lợi ích kinh tế xã hội mà còn góp phần bảo tồn và phát huy giá trị của các di tích lịch sử. Nghiên cứu này đã xác định toàn bộ các di tích lịch sử văn hóa của huyện đảo Lý Sơn về mặt số lượng, chất lượng, mức độ thuận lợi trong việc khai thác vào mục đích phát triển du lịch bằng hệ thống các chỉ tiêu; cũng như phân tích thực trạng và đề xuất một số giải pháp khai thác các di tích lịch sử văn hóa phục vụ phát triển du lịch ở huyện đảo Lý Sơn một cách hợp lý và bền vững hơn.

Từ khóa: di tích lịch sử văn hóa; phát triển du lịch; di sản văn hóa; kinh tế xã hội; huyện đảo Lý Sơn.

1. Đặt vấn đề

Huyện đảo Lý Sơn là nơi tập trung nhiều di tích lịch sử văn hóa (DTLSVH), có đến 50 di tích, trong đó có 19 di tích đã được công nhận gồm 4 DTLSVH cấp quốc gia và 15 DTLSVH cấp tỉnh, 23 di tích tín ngưỡng và một số di tích khác. Trong những năm qua, hoạt động du lịch ở huyện đảo Lý Sơn đã có nhiều chuyển biến và đạt được những kết quả quan trọng. Tuy nhiên, việc khai thác các DTLSVH để phát triển du lịch trên địa bàn vẫn còn nhiều khó khăn, hạn chế. Hoạt động du lịch tại các điểm di tích còn đơn lẻ, rời rạc, chưa gắn kết với nhau nên chưa phát huy hiệu quả; các DTLSVH chưa thực sự trở thành các điểm du lịch; sản phẩm du lịch còn nghèo nàn, đơn điệu; hoạt động du lịch chưa tạo ra nguồn thu để góp phần bảo tồn và tôn tạo di tích; thiếu liên kết với các công ty, doanh nghiệp trong khai thác du lịch. Việc đề xuất các giải pháp nhằm khai thác hiệu quả hệ thống các DTLSVH trên địa bàn huyện đảo có ý nghĩa thực tiễn và cấp thiết, góp phần thực hiện các mục tiêu đã được xác định trong Quy hoạch phát triển du lịch huyện đảo Lý Sơn, Quảng Ngãi đến năm 2020.

2. Phương pháp nghiên cứu

2.1. Phương pháp khảo sát thực địa

Nhóm nghiên cứu tiến hành khảo sát 4 di tích cấp quốc gia và 15 di tích cấp tỉnh nhằm xác định vị trí phân bố các điểm DTLSVH, thu thập thông tin làm cơ sở đánh giá hiện trạng khai thác DTLSVH ở huyện đảo Lý Sơn.

2.2. Phương pháp điều tra xã hội học

Phương pháp này được sử dụng nhằm thu thập thông tin phản hồi của các bên liên quan về hoạt động du lịch diễn ra tại các điểm DTLSVH. Hai hình thức thu thập thông tin được sử dụng là phỏng vấn bằng bảng hỏi và phỏng vấn sâu.

- Phỏng vấn bằng bảng hỏi:

Đối tượng khảo sát: Khách du lịch tại các địa điểm DTLSVH huyện đảo Lý Sơn

Nội dung phiếu khảo sát: Gồm 20 câu hỏi, tập trung vào khai thác thông tin: Người tham gia khảo sát, hoạt động du lịch tại điểm DTLSVH và huyện đảo Lý Sơn.

Cơ sở chọn điểm khảo sát: Căn cứ vào 4 yếu tố sau: tần suất xuất hiện trong chương trình tham quan; cấp phân loại; khu vực phân bố; kết quả khảo sát sơ bộ của nhóm nghiên cứu trong khoảng thời gian từ tháng 5/2018 đến tháng 5/2019, chúng tôi đã xác định 19 điểm

* Tác giả liên hệ

Nguyễn Thanh Tường
Trường Đại học Sư phạm - Đại học Đà Nẵng
Email: nttuong@ued.udn.vn

DTLSVH khảo sát gồm: Đình làng An Hải, Chùa Hang, Âm Linh Tự và mộ lính Hoàng Sa, Nhà thờ Phạm Quang Ảnh, Nhà thờ Võ Văn Khiết, Di tích đền thờ cá ông Lăng Chánh, Di tích dinh bà Thiên Y-A-Na, Di tích dinh Tam Hòa, Nhà lưu niệm đội Hoàng sa kiêm quân Bắc Hải, Di tích Lăng cá Ông, Đình làng An Vĩnh, Chùa Đục, Lăng Tân, Dinh Đụn, Nhà thờ Tộc họ Võ Văn, Lăng Vĩnh Lộc, Dinh bà Thủy Long, Nhà Pha, Dinh bà chúa Yàng.

Phương pháp chọn mẫu và cỡ mẫu: Các đối tượng tham gia khảo sát được lựa chọn theo phương pháp chọn mẫu thuận tiện. Tổng số phiếu phát ra cho khách du lịch là 231 phiếu, số phiếu thu về hợp lệ là 171 phiếu.

Xử lý kết quả nghiên cứu: Thông tin thu thập từ phiếu điều tra được nhóm tác giả nhập liệu và phân tích thống kê mô tả (xác định tần suất) trên phần mềm Excel.

- Phòng vấn sâu 09 cán bộ, nhân viên ở các điểm di tích và người làm công tác quản lý nhà nước liên quan đến hoạt động du lịch tại UBND huyện, Phòng Văn hóa Thông tin, Phòng Tài nguyên Môi trường, Công an huyện đảo Lý Sơn. Nội dung phỏng vấn: thuận lợi và khó khăn trong quản lý, khai thác DTLSVH phục vụ phát triển du lịch; các đề xuất về giải pháp bảo tồn, khai thác DTLSVH hiệu quả hơn. Thông tin thu được từ phỏng vấn được nhóm nghiên cứu chọn lọc, phân tích, tổng hợp, so sánh và sắp xếp theo các đề mục phục vụ mục tiêu nghiên cứu.

2.3. Phương pháp đánh giá khả năng khai thác các di tích lịch sử văn hóa phục vụ phát triển du lịch ở huyện đảo Lý Sơn

2.3.1. Căn cứ để đánh giá

a. Khái quát khu vực nghiên cứu

Đảo Lý Sơn tục danh là Cù Lao Ré, theo cách lí giải của dân gian là cù lao có nhiều cây ré, nằm trên vùng biển Đông Bắc tỉnh Quảng Ngãi, trong phạm vi 15°32'04" đến 15°38'14" vĩ độ Bắc và 109°05'04" đến 109°14'12" kinh độ Đông, là một điểm quan trọng trên đường cơ sở phân định ranh giới quốc gia trên biển của Việt Nam. Nằm cách đảo Lý Sơn khoảng trên 4 km về phía Bắc là đảo Bé (hay còn được gọi là Cù Lao Bờ Bãi). Diện tích của huyện đảo là khoảng 10 km² với số dân trên 21.020 người. Về mặt hành chính, khu vực đảo Lý Sơn được tổ chức thành đơn vị cấp huyện: Huyện đảo Lý Sơn, bao gồm đảo Lớn và đảo Bé, trực thuộc tỉnh Quảng Ngãi. Huyện đảo Lý Sơn có 3 xã là: An Vĩnh, An

Hải (trên đảo Lớn) và xã An Bình (trên đảo Bé). Tuy là một đảo nhỏ nhưng Lý Sơn có vị trí chiến lược quan trọng về kinh tế xã hội, quốc phòng an ninh, thuận lợi cho việc phát triển một số ngành kinh tế như trồng tỏi, đánh bắt thủy sản và đặc biệt là phát triển du lịch.

Lý Sơn có 19 di tích đã được công nhận gồm 4 DTLSVH cấp quốc gia và 15 DTLSVH cấp tỉnh. Các DTLSVH nổi tiếng như: cụm di tích đình làng An Hải, đình làng An Vĩnh, di tích chùa Hang, Âm Linh Tự và mộ lính Hoàng Sa (là những di tích cấp quốc gia). Ngoài ra còn có một số di tích cấp tỉnh có nhiều giá trị phục vụ du lịch như: di tích đền thờ cá ông Lăng Chánh, dinh bà Thiên Y-A-Na, dinh Tam Tòa, Lăng cá Ông, nhà thờ Phạm Quang Ảnh và Võ Văn Khiết,... Đặc biệt trên huyện đảo Lý Sơn có các di tích có giá trị to lớn, quan trọng trong vấn đề chứng minh và phản ánh một cách trung thực về chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa, gắn với người lính trong đội hùng binh Hoàng Sa năm xưa như: di tích Âm Linh Tự, mộ lính Hoàng Sa và nhà trưng bày lưu niệm đội Hoàng Sa kiêm quân Bắc Hải,... Đây là điểm đến rất hấp dẫn cho du khách tham quan, tìm hiểu và nghiên cứu về văn hóa biển đảo, chủ quyền quốc gia...

b. Mục đích đánh giá

Mục đích đánh giá tổng hợp DTLSVH ở huyện đảo Lý Sơn là xác định khả năng (hiện có, tiềm năng) của các DTLSVH về mặt số lượng, chất lượng từ đó có thể chọn phương án tối ưu nhằm sử dụng chúng một cách hợp lí, có hiệu quả kinh tế và vừa bảo tồn được các DTLSVH.

c. Xác định các yếu tố và chỉ tiêu đánh giá

Để đánh giá các DTLSVH huyện đảo Lý Sơn, chúng tôi sử dụng một hệ thống bao gồm các chỉ tiêu: mật độ DTLSVH; số lượng DTLSVH; số di sản văn hóa thể giới; số di tích quốc gia đặc biệt; số di tích được xếp hạng quốc gia; số di tích được xếp hạng cấp tỉnh. Các chỉ tiêu đánh giá có thể là định lượng hoặc định tính.

2.3.2. Xây dựng thang đánh giá

a. Điểm của bậc và hệ số của các yếu tố

Sau khi lựa chọn các chỉ tiêu đánh giá, tiến hành phân bậc các chỉ tiêu, bao nhiêu bậc thì có bấy nhiêu điểm số tương ứng với chúng. Theo mục tiêu đánh giá, các bậc áp dụng cho đánh giá các DTLSVH huyện đảo Lý Sơn sẽ là: Rất nhiều (dày đặc) tương ứng 4 điểm;

Nhiều (dày) tương ứng 3 điểm; Trung bình tương ứng 2 điểm; Ít (thưa) tương ứng 1 điểm.

Bảng 1. Điểm từng cấp (bậc) của từng chỉ tiêu

Mật độ DTLSVH				Số lượng DTLSVH				Số di sản văn hóa thế giới				Số DTLSVH quốc gia đặc biệt				Số DTLSVH xếp hạng quốc gia				Số DTLSVH được xếp hạng cấp tỉnh			
RN	N	TB	I	RN	N	TB	I	RN	N	TB	I	RN	N	TB	I	RN	N	TB	I	RN	N	TB	I
4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1

Ghi chú: RN: rất nhiều; N: nhiều; TB: trung bình; I: ít

Để tiến hành đánh giá bằng cách tính điểm cần xác định số điểm cho mỗi bậc. Trong thang đánh giá, số điểm của mỗi bậc của các yếu tố điều bằng nhau theo thứ bậc từ cao xuống thấp của 4 bậc là các điểm 4, 3, 2, 1. Sau đó xác định hệ số từ cao xuống thấp là 3, 2, 1 để xác định sự phân hóa giữa các yếu tố.

Trong số các yếu tố được dùng làm cơ sở đánh giá chúng tôi xác định 2 yếu tố có hệ số 3 (cao nhất) là số di

sản văn hóa thế giới và số di tích quốc gia đặc biệt; 2 yếu tố có hệ số 2 (trung bình) là số di tích được xếp hạng quốc gia và mật độ DTLSVH; 2 yếu tố có hệ số 1 (thấp nhất) là số di tích được xếp hạng cấp tỉnh và số lượng DTLSVH.

b. Điểm đánh giá

Bảng 2. Điểm số của các bậc chỉ tiêu

Mật độ DTLSVH				Số lượng DTLSVH				Số di sản văn hóa thế giới				Số DTLSVH quốc gia đặc biệt				Số DTLSVH xếp hạng quốc gia				Số DTLSVH được xếp hạng cấp tỉnh			
RN	N	TB	I	RN	N	TB	I	RN	N	TB	I	RN	N	TB	I	RN	N	TB	I	RN	N	TB	I
8	6	4	2	4	3	2	1	12	9	6	3	8	6	4	2	4	3	2	1	12	9	6	3

Ghi chú: RN: rất nhiều; N: nhiều; TB: trung bình; I: ít

Điểm đánh giá bao gồm điểm đánh giá riêng của từng yếu tố và điểm đánh giá tổng hợp. Điểm đánh giá riêng của từng yếu tố là điểm của các bậc đánh giá nhân với hệ số của yếu tố. Như vậy điểm đánh giá riêng cao nhất dành cho bậc cao nhất của các yếu tố có hệ số cao nhất là 12 điểm (4x3) và điểm đánh giá riêng thấp nhất của các yếu tố có hệ số thấp nhất là 1 điểm (1x1). Điểm đánh giá tổng hợp là tổng số các điểm đánh giá riêng của từng yếu tố. Trên cơ sở số điểm đánh giá tổng hợp của mỗi khu vực đánh giá có thể xác định mức độ thuận lợi của các DTLSVH phục vụ mục đích phát triển du lịch.

Bảng 3. Xác định mức độ thuận lợi của các DTLSVH

Mức đánh giá	Số điểm	Tỉ lệ % so với số điểm tối đa
Rất thuận lợi	39-48	81-100%

Khá thuận lợi	29-38	61-80%
Trung bình	19-28	41-60%
Kém thuận lợi	12-18	25-40%

3. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

3.1. Kết quả đánh giá khả năng khai thác các di tích lịch sử văn hóa phục vụ phát triển du lịch ở huyện đảo Lý Sơn

3.1.1. Kết quả đánh giá riêng từng chỉ tiêu

a. Số lượng di tích lịch sử văn hóa

Lý Sơn là một hòn đảo có tài nguyên du lịch văn hóa phong phú và đa dạng, trong đó các DTLSVH chiếm một vai trò quan trọng. Huyện đảo đã và đang là

một nơi thu hút sự quan tâm tìm hiểu không chỉ đối với đối với du khách.
các nhà nghiên cứu, mà còn là một điểm du lịch hấp dẫn

Bảng 4. Số lượng di tích lịch sử văn hóa được xếp hạng ở huyện đảo Lý Sơn

TT	Tên các DTLSVH	Di sản văn hóa thế giới	Xếp hạng quốc gia đặc biệt	Xếp hạng quốc gia	Xếp hạng cấp tỉnh
1	Đình làng An Hải	-		x	-
2	Chùa Hang	-	-	x	-
3	Âm Linh Tự và mộ lính Hoàng Sa	-	-	x	-
4	Nhà thờ Phạm Quang Ảnh	-	-	-	x
5	Nhà thờ Võ Văn Khiết	-	-	-	x
6	Di tích đền thờ cá ông Lăng Chánh	-	-	-	x
7	Di tích dinh bà Thiên Y - A - Na	-	-	-	x
8	Di tích dinh Tam Hòa	-	-	-	x
9	Nhà lưu niệm đội Hoàng sa kiêm quân Bắc Hải	-	-	-	x
10	Di tích Lăng cá Ông (Đông Hải)	-	-	-	x
11	Đình làng An Vĩnh	-	-	x	-
12	Chùa Đục	-	-	-	x
13	Lăng Tân	-	-	-	x
14	Dinh Đụn	-	-	-	x
15	Nhà thờ Tộc họ Võ Văn	-	-	-	x
16	Lăng Vĩnh Lộc	-	-	-	x
17	Dinh bà Thủy Long	-	-	-	x
18	Nhà Pha	-	-	-	x
19	Dinh bà chúa Yàng	-	-	-	x
Tổng số DTLSVH các cấp		0	0	4	15

Lý Sơn có 19 DTLSVH (04 DTLSVH cấp quốc gia và 15 DTLSVH cấp tỉnh) so với toàn tỉnh Quảng Ngãi là 145 di tích (24 DTLSVH cấp quốc gia, 121 DTLSVH

cấp tỉnh) chiếm 13,1%. Như vậy so với 14 huyện, thành phố trong tỉnh Quảng Ngãi thì số lượng các DTLSVH ở Lý Sơn là rất nhiều (Bảng 5).

Bảng 5. Kết quả đánh giá tổng hợp các di tích lịch sử văn hóa ở tỉnh Quảng Ngãi

TT	Tên huyện, thành phố	SL	MĐ	DS	QG	CT	ĐB	ĐTC	MĐG	TL(%)
1	TP Quảng Ngãi	8	8/160,1534 km ² = 0,056	0	1	7	0	6	Kém TL	12,5
2	Ba Tơ	9	9/1.136,7 km ² = 0,008	0	1	8	0	6	Kém TL	12,5

3	Bình Sơn	18	18/463,86 km ² =0,041	0	4	14	0	6	Kém TL	12,5
4	Đức Phổ	15	15/371,67 km ² = 0,040	0	2	13	0	6	Kém TL	12,5
5	Mình Long	1	1/216,4 km ² = 0,005	0	0	1	0	2	Kém TL	5
6	Mộ Đức	14	14/212,23 km ² = 0,066	0	1	13	0	6	Kém TL	12,5
7	Lý Sơn	19	19/10 km ² = 1,9	0	4	15	0	12	Kém TL	25
8	Tư Nghĩa	15	15/205,3624 km ² = 0,073	0	2	13	0	6	Kém TL	12,5
9	Trà Bồng	4	4/419,26 km ² = 0,01	0	1	3	0	6	Kém TL	12,5
10	Tây Trà	0	0/337,76 km ² = 0	0	0	0	0	0	Kém TL	0
11	Sơn Tịnh	18	18/243,4131 km ² = 0,074	0	5	13	0	8	Kém TL	16,6
12	Sơn Tây	2	2/382,22 km ² = 0,005	0	0	2	0	2	Kém TL	5
13	Sơn Hà	3	3/750,31 km ² = 0,004	0	0	3	0	2	Kém TL	5
14	Nghĩa Hành	10	10/234,12 km ² = 0,043	0	3	7	0	6	Kém TL	12,5

Ghi chú: SL: số lượng di tích; MD: mật độ di tích/km²; DS: Số di sản văn hóa thế giới; QG: số DTLSVH được xếp hạng quốc gia; CT: số DTLSVH được xếp hạng cấp tỉnh; ĐB: số DTLSVH di tích quốc gia đặc biệt; ĐTC: điểm tổng cộng; MDG: mức đánh giá; TL: tỉ lệ % so với số điểm tối đa.

Nếu tính theo thang số học đệm cho số lượng di tích (từ 0-31: ít; từ 32-62: trung bình; từ 63-93: nhiều; trên 93: rất nhiều) thì số lượng DTLSVH ở Lý Sơn là ít. Như vậy qua kết quả đánh giá trên, có thể xếp loại số lượng DTLSVH ở Lý Sơn là ít với số điểm là 1x1=1.

b. Mật độ di tích lịch sử văn hóa

Huyện đảo Lý Sơn có mật độ DTLSVH là 1,9 di tích/1 km² (19 di tích/10 km²) so với toàn tỉnh Quảng Ngãi là 0,028 di tích (145 di tích/5153 km²). Như vậy, mật độ DTLSVH ở Lý Sơn là rất lớn, gấp 67,9 lần so với mật độ trung bình của toàn tỉnh. Chỉ số mật độ di tích được thể hiện trong thang số học đệm (từ 0-0,46: ít; 0,46-0,92: trung bình; từ 0,92-1,38: nhiều; trên 1,38: rất nhiều) thì DTLSVH ở Lý Sơn là rất nhiều (dày đặc). Như vậy qua kết quả đánh giá trên, có thể xếp loại mật độ DTLSVH ở Lý Sơn là rất nhiều (dày đặc) với số điểm là 4x2=8.

c. Số di sản văn hóa thế giới và số di tích quốc gia đặc biệt: huyện đảo Lý Sơn không có DSVH thế giới và di tích quốc gia đặc biệt nên không đánh giá.

d. Số lượng di tích lịch sử văn hóa được xếp hạng quốc gia

Lý Sơn có 04 DTLSVH cấp quốc gia (Chùa Hang, Đình làng An Hải, Đình làng An Vĩnh, Âm Linh Tự và

mộ lính Hoàng Sa), chiếm 16,7% so với tổng DTLSVH cấp quốc gia của toàn tỉnh Quảng Ngãi (24 di tích). Như vậy so với toàn tỉnh thì số lượng các DTLSVH cấp quốc gia ở Lý Sơn khá lớn (4/24 di tích) và đứng vị trí thứ 2 so với các huyện, thành phố trong tỉnh. Nhưng nếu tính theo thang số học đệm cho số DTLSVH cấp quốc gia (từ 0-3,25: ít; từ 3,25-6,5: trung bình; từ 6,5-9,75: nhiều; trên 9,75: rất nhiều) thì số lượng DTLSVH cấp quốc gia ở Lý Sơn là ít. Như vậy qua kết quả đánh giá trên, có thể xếp loại số lượng DTLSVH cấp quốc gia ở Lý Sơn là ít với số điểm là 2x1=2.

e. Số lượng di tích lịch sử văn hóa được xếp hạng cấp tỉnh

Lý Sơn có 15 DTLSVH cấp tỉnh, chiếm 12,4% so với toàn tỉnh Quảng Ngãi. Như vậy, so với các huyện, thành phố trong toàn tỉnh thì số lượng các DTLSVH ở Lý Sơn là nhiều (từ 0-5: ít; từ 5-10: trung bình; từ 10-15: nhiều; trên 15: rất nhiều) với số điểm là 1x3=3.

Bảng 6. Kết quả đánh giá tổng hợp các di tích lịch sử văn hóa ở huyện đảo Lý Sơn

TT	Các chỉ tiêu/Số điểm		Đánh giá tổng hợp		
			Điểm tổng hợp	Mức đánh giá	Tỉ lệ % so với số điểm tối đa
1	Số lượng DTLSVH	1	14	Kém thuận lợi	14/48 x 100% = 29,2%
2	Mật độ DTLSVH/km ²	8			
3	Số di sản văn hóa thế giới	0			
4	Số DTLSVH di tích quốc gia đặc biệt	0			
5	Số DTLSVH được xếp hạng quốc gia	2			
6	Số DTLSVH được xếp hạng cấp tỉnh	3			

3.1.2. Kết quả đánh giá tổng hợp

Qua bảng điểm đánh giá tổng hợp cho thấy: Điểm đánh giá tổng hợp cho các DTLSVH ở huyện đảo Lý Sơn là thấp, với số điểm là 14 điểm - số điểm được đánh giá kém thuận lợi cho việc khai thác, sử dụng các DTLSVH phục vụ phát triển du lịch. Huyện đảo có một lượng khá lớn các DTLSVH, bao gồm 4 DTLSVH cấp quốc gia và 15 DTLSVH cấp tỉnh, tuy nhiên có đến 2 DTLSVH cấp quốc gia và 4 DTLSVH cấp tỉnh đang bị hư hỏng, xuống cấp nghiêm trọng nhưng chưa được trùng tu, sửa chữa. Bên cạnh đó, mật độ DTLSVH khá dày trên lãnh thổ, nhưng việc tổ chức khai thác chúng đang còn quá ít so với tiềm năng. Chỉ có 6/19 DTLSVH được khai thác đưa vào sử dụng cho phát triển du lịch, tuy nhiên chưa có sự thống nhất cao trong quản lý nhà nước về mặt di tích; chưa xây dựng được các quy định, quy trình chặt chẽ về mặt hướng dẫn, cũng như trong việc trùng tu và sửa chữa... làm ảnh hưởng rất lớn đến sự phát triển của ngành du lịch trên huyện đảo.

3.2. Thực trạng khai thác các di tích lịch sử văn hóa phục vụ phát triển du lịch ở huyện đảo Lý Sơn

3.2.1. Thực trạng về đầu tư, tôn tạo và bảo vệ các di tích lịch sử văn hóa ở huyện đảo Lý Sơn

- Trong lĩnh vực quản lý nhà nước: UBND huyện đảo Lý Sơn đã kêu gọi và huy động mọi sự hỗ trợ về kinh phí của các tổ chức, cá nhân cùng tham gia vào việc xã hội hóa trong việc giữ gìn và trùng tu các DTLSVH trên toàn huyện đảo. Phòng Văn hóa Thông tin hướng dẫn các Ban Quản lý di tích xây dựng nội quy bảo vệ, kiểm tra và phòng chống các nguy cơ xâm hại tại di tích tạo điều kiện tốt nhất cho du khách tham quan. Bên cạnh đó, để công tác quản lý, tôn tạo và bảo vệ di tích tại các điểm du lịch trên địa bàn huyện đi vào chiều sâu và đạt kết quả cao, UBND huyện đảo Lý Sơn đã ban hành nhiều văn bản liên quan đến đầu tư, tôn tạo

và bảo vệ các DTLSVH như Chi thị về việc quản lý, bảo vệ và chăm sóc các di tích trên địa bàn huyện; Xây dựng đề án phân loại di tích theo Luật di sản, lập hồ sơ đề nghị công nhận các DTLSVH, danh lam thắng cảnh trên địa bàn huyện; Tờ trình số 22/TTr-UBND ngày 28/3/2006 về việc xin đề nghị UBND tỉnh cấp bằng theo 2 di tích đền thờ Cá Ông và di tích Âm Linh Tự; Công văn số 350/UBND ngày 22/5/2006 về việc thành lập Ban quản lý Đình làng An Vĩnh; Công văn số 351/UBND ngày 13/10/2008 về việc xin trùng tu nhà thờ Tiền Hiền xã An Hải; Công văn số 36/UBND ngày 02/02/2010 về việc tiếp nhận và quản lý Đình làng An Vĩnh; Công văn số 202/UBND ngày 20/6/2010 về việc trả lời nội dung tờ trình xin đại tu nhà phượng trưng tại di tích lịch sử chùa Hang; Công văn số 353/UBND ngày 13/10/2010 về việc khắc phục hậu quả ô nhiễm môi trường ở di tích đình Tam Tòa và một số công văn khác [3]...

Ngày 13.8.2013, UBND huyện đảo Lý Sơn đã có Quyết định thành lập Ban Quản lý di tích huyện đảo, đứng đầu là Ông Phạm Hoàng Linh - Phó Chủ tịch UBND huyện đảo Lý Sơn [4]. Ban Quản lý có trách nhiệm phối hợp với Sở VH-TT-DL và các cơ quan chức năng chỉ đạo, tăng cường công tác quản lý, bảo tồn phát huy giá trị của các di tích tại các điểm du lịch trên toàn huyện đảo; xây dựng kế hoạch, triển khai thực hiện bảo vệ và phát huy các di tích này gắn với phát triển du lịch; tổ chức kiểm tra, giám sát các hoạt động quản lý, bảo vệ di tích và xử lý những hành vi vi phạm đến di tích theo thẩm quyền. Bên cạnh đó, UBND huyện cũng đã thành lập các Ban Quản lý di tích chùa Hang, đình làng An Vĩnh... nhằm mục đích phản ánh và báo cáo kịp thời với các cơ quan quản lý có thẩm quyền về những tác hại gây ảnh hưởng xấu đến di tích; trông nom, bảo quản và

giữ gìn tốt các giá trị và hiện vật hiện có trong các di tích phục vụ khách du lịch tham quan nghiên cứu.

Từ năm 2007 đến nay, UBND huyện đảo Lý Sơn và Sở VH-TTDL tỉnh Quảng Ngãi đã tiến hành khoảng 15 đợt khảo sát, kiểm kê, đánh giá thực trạng di tích tại các điểm du lịch trên địa bàn huyện, lập hồ sơ lưu trữ (19 hồ sơ xin đề nghị xếp hạng di tích) làm cơ sở cho việc đề nghị xếp hạng 4 di tích cấp quốc gia và 15 di tích cấp tỉnh, tiến hành trùng tu tôn tạo nhiều di tích có giá trị (19 văn bản kiến nghị xin kinh phí để trùng tu tôn tạo 19 di tích), tổ chức các cuộc giám định các di vật - cổ vật trong các di tích tại các điểm du lịch để có kế hoạch bảo vệ và quản lí. Toàn bộ hệ thống DTLSVH cấp quốc gia và cấp tỉnh tại các điểm du lịch trên địa bàn huyện đảo đã được kiểm kê, đánh giá và công tác lập hồ sơ di tích đã được triển khai tích cực mang tính khoa học, pháp lí cao.

- Trong lĩnh vực đầu tư và tôn tạo: Được sự quan tâm của Trung ương và tỉnh Quảng Ngãi, huyện đảo Lý Sơn đã được đầu tư xây dựng và tôn tạo một số công trình phục vụ du lịch như Đình làng An Hải, nhà trưng bày Hải đội Hoàng Sa kiêm quản Bắc Hải, các võ mộ của Đội Hoàng Sa, các bia trích yếu của các di tích cấp quốc gia như chùa Hang, 25 biển chỉ dẫn đến các di tích và 25 thùng đựng rác tại các điểm du lịch, hỗ trợ cho 2 hộ gia đình tham gia mô hình du lịch homestay 5 bệ cầu và 5 bộ thiết bị nhà tắm với kinh phí 48 triệu đồng/nhà. UBND huyện cũng đã đầu tư kinh phí 2,3 tỉ đồng để xây dựng CSHT, công trình phụ, tường rào trụ biểu và đường giao thông ở các điểm du lịch, đặc biệt là xây dựng 02 nhà vệ sinh và nhà tại chùa Hang và chùa Đục để tạo điều kiện cho khách du lịch đến tham quan và nghiên cứu được tốt hơn.

Bên cạnh đó, UBND huyện đảo Lý Sơn cũng đã phối hợp với các ban ngành lập dự án bảo tồn, tôn tạo và bảo vệ tất cả các DTLSVH, danh lam thắng cảnh, gắn với đầu tư cơ sở hạ tầng theo “Đề án phát triển du lịch biển đảo Lý Sơn giai đoạn 2011-2012 và định hướng đến năm 2020”. Tổng kinh phí đầu tư thực hiện đề án năm 2012 là trên 2 tỉ đồng, với các hạng mục như phục chế bộ xương cá Ông ở lăng Tân, đầu tư trùng tu tôn tạo các công trình tại các điểm du lịch như: Âm Linh Tự (xây dựng công trình phục vụ và các hạng mục thiết yếu khác với kinh phí 200 triệu đồng), chùa Hang (sửa chữa không gian phía trước - 200 triệu đồng), nhà thờ Võ Văn Kiệt, lăng Chánh, nhà thờ Phạm Quang Ảnh, dinh Tam Tòa, dinh bà Thiên Y-A-Na, lăng cá

Ông Nam Hải, lăng Tân (mỗi công trình 100 triệu đồng để bảo tồn tôn tạo các hạng mục đã xuống cấp). Đầu tư và trồng trên 1500 cây Sọ, cây Bàng ở những điểm du lịch để tạo bóng mát và cảnh quan đẹp với kinh phí 150 triệu đồng, dự kiến đến năm 2020 trồng thêm 50000 cây với kinh phí khoảng 180 triệu đồng [4].

Đa số các DTLSVH ở huyện đảo Lý Sơn đều được đầu tư, tôn tạo và bảo vệ. Tuy nhiên, số vốn dành cho công tác này hiện nay vẫn còn ít nên hiện nay một số điểm đã xuống cấp cần được đầu tư, tôn tạo và bảo vệ trở lại để phục vụ cho phát triển du lịch được tốt hơn.

3.2.2. Thực trạng quy hoạch các di tích lịch sử văn hóa phục vụ cho phát triển du lịch

Trong quy hoạch của Thủ tướng Chính phủ xác định đảo Lý Sơn là một trong 41 điểm có tiềm năng trở thành điểm du lịch quốc gia của Việt Nam sau năm 2020 hay của UBND tỉnh Quảng Ngãi phát triển du lịch cộng đồng, du lịch sinh thái biển đảo Lý Sơn là sản phẩm chính làm tiền đề định vị thương hiệu du lịch cho tỉnh Quảng Ngãi và phát triển dịch vụ, du lịch huyện đảo Lý Sơn là khâu đột phá kinh tế quan trọng đứng thứ hai sau ngành thủy sản.

Năm 2015, UBND tỉnh Quảng Ngãi phê duyệt Quy hoạch phát triển du lịch huyện đảo Lý Sơn [8] với nội dung: (i) Phát huy cao nhất những lợi thế về các DTLSVH gắn với chủ quyền của Việt Nam đối với các Quần đảo Hoàng Sa, Trường Sa, hệ sinh thái biển, địa chất, cảnh quan để hình thành các sản phẩm du lịch đặc thù, hấp dẫn khách du lịch, phấn đấu đưa du lịch trở thành trụ cột quan trọng, góp phần hình thành cơ cấu kinh tế của huyện; (ii) Khai thác Lễ Khao lè thể lính Hoàng Sa để phát triển các sản phẩm du lịch gồm: Tìm hiểu về chủ quyền biển đảo Tổ quốc thông qua Lễ Khao lè thể lính Hoàng Sa và các DTLSVH gắn với Hải đội Hoàng Sa; tham quan các di tích gắn với Hải đội Hoàng Sa tại Lý Sơn; (iii) Đẩy mạnh phát triển tuyến du lịch tham quan DTLSVH: Từ cầu cảng Lý Sơn - Đình làng An Vĩnh - Dinh Ông - Nhà trưng bày lưu niệm Đội Hoàng Sa kiêm quản Bắc Hải - Dinh Tam Tòa - đình làng An Hải - chùa Hang - cột cờ chủ quyền Lý Sơn - Hồ chứa nước núi Thới Lới - di tích Suối Chình.

Việc xây dựng quy hoạch du lịch làm căn cứ cho việc triển khai thực hiện các kế hoạch phát triển cụ thể đóng vai trò quan trọng trong hoạt động phát triển du lịch. Theo đó, một số DTLSVH trên địa bàn huyện đảo

Lý Sơn đã được quy hoạch và đầu tư nhằm phục vụ PTDL như Chùa Hang, chùa Đục, đình làng Lý Hải, lăng cá Ông, nhà thờ Phạm Quang Ảnh, nhà trưng bày Hải đội Hoàng Sa kiêm quân Bắc Hải, dinh bà Thiên Y A Na, dinh Tam tòa, nhà Pha, đình làng An Vĩnh, lăng Tân. Một số lễ hội gắn với các di tích như Lễ hội khao lề thế lính Hoàng Sa, lễ hội đua thuyền tứ linh và nhà cổ trên toàn huyện đảo cũng được quy hoạch và đầu tư nhằm phục vụ cho PTDL.

Năm 2015, UBND huyện đảo Lý Sơn phối hợp với Viện Khảo cổ học và Bảo tàng tỉnh Quảng Ngãi lập “Quy hoạch tổng thể DTLSVH và danh lam thắng cảnh trên toàn địa bàn huyện đảo Lý Sơn” nhằm kiểm kê, phân tích, đánh giá hiện trạng và các điều kiện có liên quan để phục vụ phát triển du lịch, từ đó xác định các phương án phát triển phù hợp, đảm bảo việc khai thác có hiệu quả tiềm năng các DTLSVH phục vụ phát triển du lịch và đề xuất giải pháp đầu tư và tôn tạo.

3.2.3. Mức đóng góp từ thu nhập du lịch cho công tác bảo tồn các di tích lịch sử văn hóa

Hiện nay, việc đóng góp từ thu nhập du lịch cho công tác bảo tồn các DTLSVH ở huyện đảo Lý Sơn là rất thấp, vì tất cả các DTLSVH trên huyện đảo không thu phí và bán vé vào cổng tham quan. Như vậy, về phía cơ quan quản lý du lịch hầu như không có nguồn thu nào từ hoạt động du lịch. Tất cả các nguồn kinh phí để đầu tư cho công tác bảo tồn các DTLSVH đều lấy từ nguồn ngân sách của huyện hoặc được sự hỗ trợ của tỉnh và của Trung ương. Tuy nhiên, nguồn kinh phí của huyện đảo mỗi năm huyện chỉ bố trí được khoảng 100 triệu đồng nên không đủ để mà trùng tu, tôn tạo các DTLSVH tại các điểm du lịch bị xuống cấp.

Để chống xuống cấp đối với các di tích, nâng cấp và sửa chữa các tuyến đường, xây dựng công trình tại các điểm du lịch, UBND huyện đã đề ra “Công văn số 250/UBND huyện đảo Lý Sơn năm 2010 thực hiện công tác xã hội hóa trong lĩnh vực du lịch” [3]. Công văn này đã được các doanh nghiệp, các hộ kinh doanh du lịch và người dân trên địa bàn huyện hưởng ứng rất nhiệt tình và nguồn kinh phí đóng góp cho việc đầu tư, tôn tạo và bảo vệ các DTLSVH và một số công trình khác tại các điểm du lịch đã tăng lên đáng kể. Từ năm 2010 đến nay nguồn kinh phí đóng góp là 6,529 tỉ đồng, trong đó tiền của nhân dân đóng góp là 5,379 tỉ đồng (chiếm 82,4% tổng kinh phí), ngân sách nhà nước là 1,15 tỉ đồng (chủ

yếu là do tỉnh và Trung ương hỗ trợ) và đến năm 2015 tổng kinh phí đã lên đến 9,320 tỉ đồng (trong đó nguồn kinh phí huy động từ xã hội hóa chiếm đến 86,6% tổng kinh phí). Kết quả các công trình tại các điểm du lịch được trùng tu, tôn tạo bằng nguồn vốn xã hội hóa như: đầu tư duy tu sửa chữa và nâng cấp các tuyến đường giao thông đến các điểm du lịch như tuyến đường đến lăng Tân, lăng cá ông Nam Hải, tuyến đường từ xóm Tò Vò đến chùa Đục - Âm Linh Tự, xây dựng bờ kè chống sạt lở ở chùa Hang và một số công trình khác như nhà tiền hiền xã An Vĩnh, tượng phật bà Quan Âm, đền thờ Phật Mẫu. Đây là một điều đáng mừng cho công đầu tư tôn tạo và bảo vệ các công trình, các DTLSVH tại các điểm du lịch ở huyện đảo Lý Sơn trong điều kiện kinh phí nhà nước đầu tư là rất hạn hẹp, thì phần đóng góp của nhân dân cho công tác này là rất quan trọng.

3.2.4. Kết quả khảo sát khách du lịch tại các di tích lịch sử văn hóa ở huyện đảo Lý Sơn

Kết quả khảo sát 171 khách du lịch tại các DTLSVH trên địa bàn huyện đảo Lý Sơn cho thấy một số đặc điểm như sau:

Thị trường khách chủ yếu là đến từ khu vực miền Trung - Tây Nguyên (Quảng Trị, Huế, Đà Nẵng, Quảng Nam, Bình Định, Phú Yên, Gia Lai, Lâm Đồng, Kontum, Đắk Lắk...) chiếm đến 62,6% thị phần, trong khi đó du khách đến từ các tỉnh phía Bắc (Hà Nội, Nam Định, Hải Dương,...) chiếm tỉ trọng thấp hơn là 23,5%, còn lại là các tỉnh phía Nam (Thành phố Hồ Chí Minh, Cần Thơ, Tiền Giang, Bến Tre...) là 13,9%. Khách đến Lý Sơn chủ yếu nằm trong độ tuổi từ 30-55 chiếm tỉ trọng lớn (82,7%), nhóm tuổi trên 55 chiếm tỉ trọng thấp (15,2%) và nhóm tuổi dưới 30 chiếm tỉ trọng thấp nhất (2,1%).

Nguồn thông tin mà khách du lịch biết về các DTLSVH ở huyện đảo Lý Sơn: cao nhất là thông tin từ các công ty du lịch: có 69 lựa chọn (40,4%); từ mạng Internet: 51 lựa chọn (29,8%), từ bạn bè và người thân: 39 lựa chọn (22,8%); còn lại là từ các ấn phẩm du lịch, từ báo chí: 12 lựa chọn (7%).

Khách du lịch đến Lý Sơn với mục đích đi tham quan, nghỉ dưỡng vẫn là mục đích chính và chiếm đến 87,4%; hoạt động tâm linh, tín ngưỡng chiếm tỉ lệ rất thấp chỉ 8,2%; còn có các mục khác như thăm viếng bạn bè, người thân hay nghiên cứu học tập và kinh doanh chiếm tỉ lệ rất thấp chỉ có 4,4%.

Khách du lịch quan tâm nhiều nhất khi lựa chọn Lý Sơn là phong cảnh thiên nhiên đẹp, môi trường trong lành, sản phẩm nông nghiệp, người dân địa phương thân thiện, an ninh trật tự xã hội tốt chiếm tỉ lệ 76,7%; còn lễ hội truyền thống đặc sắc hay các DTLSVH đa dạng chỉ có 12,3% và một số lí do khác là 11%.

Khách du lịch đến huyện đảo Lý Sơn chủ yếu tập trung tham quan một số DTLSVH như: Đình làng An Hải, Chùa Hang, Âm Linh Tự và mộ lính Hoàng Sa, Nhà lưu niệm đội Hoàng sa kiêm quân Bắc Hải, Đình làng An Vĩnh và Chùa Đục. Còn các di tích trên địa bàn huyện đảo mà du khách đến rất ít và thậm chí chưa đến du lịch lần nào đó là: Nhà thờ Phạm Quang Ảnh, Nhà thờ Võ Văn Khiết, Di tích đền thờ cá ông Lãng Chánh, Di tích dinh bà Thiên Y - A - Na, Di tích Lăng cá Ông (Đông Hải), Di tích dinh Tam Hòa, Lăng Tân, Dinh Đụn, Nhà thờ Tộc họ Võ Văn, Lăng Vĩnh Lộc, Dinh bà Thủy Long, Nhà Pha, Dinh bà chúa Yàng. Nguyên nhân mà khách chưa đến du lịch ở các di tích nói trên bao gồm: không có trong chương trình du lịch: 129 ý kiến (75,5%); không được cung cấp thông tin: 33 ý kiến (19,3%); còn lại là tài nguyên du lịch không đặc trưng, thông tin không hấp dẫn... chiếm tỉ lệ 5,2%.

Khách du lịch đánh giá chung về cảnh quan môi trường, giá trị truyền thống lâu đời, kiến trúc đặc sắc và không khí trong lành đều đạt được mức độ hài lòng rất cao trên 87,4%. Trong khi cơ sở vật chất kĩ thuật, thái độ phục vụ, hàng lưu niệm, khu vui chơi giải trí, dịch vụ... được đánh giá khá thấp điều dưới 40%.

Đa số khách đến Lý Sơn lần đầu tiên chiếm tỉ trọng lớn trên 90%, lần hai là 10%, nhiều hơn hai lần là không có. Đặc biệt, có đến 78,9% chắc chắn sẽ không quay trở lại Lý Sơn sau chuyến tham quan này. Tuy nhiên có đến 64,9% sẽ giới thiệu cho người thân về điểm đến du lịch này.

3.2.5. Đánh giá chung

Trong những năm qua, huyện đảo Lý Sơn đã có nhiều nỗ lực bảo vệ, trùng tu, nâng cấp các di tích LSVH nhằm phục vụ nhu cầu tham quan du lịch. Các lễ hội và phong tục tập quán ở huyện đảo Lý Sơn cũng khá phong phú gắn liền với văn hóa, lao động sản xuất vùng biển đảo, bao gồm: Lễ đua thuyền tứ linh (lễ hội tưởng nhớ đến các vị tiền nhân buổi đầu đã khai sinh ra đảo và cầu mong cho quốc thái, dân an); Lễ khao lề thế lính Hoàng Sa (mục đích cầu cho những linh hồn Hoàng Sa

được siêu thoát nhằm tri ân những anh hùng vô danh đã vì tổ quốc hi sinh trên vùng biển đảo). Các lễ hội truyền thống ở huyện đảo Lý Sơn cùng các hoạt động văn hóa, tín ngưỡng tâm linh ở các DTLSVH được tổ chức trang trọng đã tạo được tiếng vang đáng kể góp phần thu hút khách du lịch và người dân địa phương.

Vì vậy, lượng khách đến tham quan du lịch ở huyện đảo Lý Sơn nói chung và các DTLSVH nói riêng đã gia tăng đáng kể qua các năm. Theo số liệu của Phòng Văn hóa Thông tin huyện đảo Lý Sơn, năm 2016 là 165.000 du khách đến tham quan, tăng 37,5 lần so với năm 2010 và gấp 20 lần so với năm 2013; đến năm 2017 là 200.000 lượt khách và đến năm 2019 là 230.000 lượt khách, tổng doanh thu từ du lịch là 276 tỉ đồng. Từ đầu năm 2019 đến nay đã có hơn 140.000 lượt khách đến huyện đảo Lý Sơn và dự kiến đạt khoảng 300.000 lượt khách vào cuối năm 2019. Khách du lịch đến huyện đảo Lý Sơn chủ yếu tập trung tham quan một số DTLSVH như: Đình làng An Hải, Chùa Hang, Âm Linh Tự và mộ lính Hoàng Sa, Nhà lưu niệm đội Hoàng sa kiêm quân Bắc Hải, Đình làng An Vĩnh và Chùa Đục.

Hiện nay việc khai thác các DTLSVH để phát triển du lịch chưa tương xứng với tiềm năng và sự đầu tư vào các di tích. Số lượng khách du lịch đến các điểm DTLSVH chưa tương xứng với các giá trị của di tích. Nguồn khách tham quan không thường xuyên, chủ yếu tập trung vào dịp lễ hội. Đối tượng tham quan giới hạn ở phạm vi địa phương.

Hoạt động du lịch tại các DT LSVH trên địa bàn huyện đảo Lý Sơn còn rời rạc theo từng điểm di tích mà chưa có sự liên kết, phối hợp các di tích với nhau cũng như với các điểm du lịch khác để tạo ra sự đa dạng, hấp dẫn và tăng thời gian lưu lại của khách du lịch. Các sản phẩm và dịch vụ du lịch cung cấp cho khách du lịch tại các khu di tích còn rất nghèo nàn. Hệ thống di tích ở đây chỉ mới tổ chức hoạt động trưng bày, giới thiệu di tích theo cách truyền thống mà chưa quan tâm đến việc đa dạng hóa các hoạt động dịch vụ, chưa chú trọng quảng bá hình ảnh. Tất cả các DTLSVH của huyện đảo Lý Sơn đều chưa tổ chức bán vé nên chưa tạo được nguồn thu cho ngân sách địa phương, các nguồn thu từ du lịch nếu có đều thuộc về các công ty du lịch tổ chức cho khách đi theo tour.

Đáng lưu ý, hầu hết các điểm DTLSVH ở huyện đảo Lý Sơn mới được quan tâm ở góc độ bảo tồn di tích

văn hóa mà chưa được quan tâm ở góc độ là điểm du lịch, chưa được tổ chức quản lý như là một điểm tham quan du lịch. Các sản phẩm dịch vụ du lịch ở đây còn nghèo nàn, chất lượng thấp. Hầu hết các hoạt động du lịch tại các DTLSVH trên địa bàn còn mang tính tự phát, chưa tạo được nguồn thu từ du lịch. Thậm chí, một số trường hợp thì việc bảo tồn di tích trở thành “gánh nặng” cho ngân sách địa phương. Bên cạnh đó, nguồn nhân lực ở các di tích chưa đảm bảo yêu cầu về số lượng và tính chuyên nghiệp trong quá trình quản lý và khai thác du lịch. Hiện trạng này gây khó khăn cho việc quản lý di tích, cổ vật. Khả năng phát triển du lịch ở các điểm di tích bị hạn chế. Công tác truyền thông, quảng bá các điểm di tích đến khách du lịch, sự liên kết giữa các di tích với các công ty du lịch chưa hiệu quả.

3.3. Giải pháp khai thác hiệu quả các di tích lịch sử văn hóa phục vụ phát triển du lịch ở huyện đảo Lý Sơn

3.3.1. Đổi mới cơ chế chính sách để đẩy mạnh khai thác di tích lịch sử văn hóa trong du lịch

Hiện nay, hầu hết các DTLSVH ở huyện đảo Lý Sơn đều mang tính chất bảo tồn văn hóa mà chưa có cơ chế khuyến khích đầu tư khai thác trong du lịch. Các DTLSVH do Nhà nước quản lý vẫn còn mang nặng cơ chế “bao cấp” dựa vào nguồn ngân sách Nhà nước. Mặt khác, một số di tích thuộc sở hữu tư nhân cũng chưa có cơ chế thích hợp để khuyến khích và tạo điều kiện cho chủ sở hữu tham gia hoạt động kinh doanh du lịch hoặc phối hợp với ngành du lịch để tổ chức thành điểm tham quan du lịch. Vì vậy, cần nghiên cứu đổi mới cơ chế chính sách để khuyến khích các thành phần kinh tế khác nhau tham gia vào phát triển du lịch. Có như vậy mới tạo điều kiện bảo tồn và phát huy những giá trị của DTLSVH. Bởi vì giá trị của di tích chỉ thực sự trở thành giá trị khi được nhiều người biết tới.

3.3.2. Đẩy mạnh quảng bá thông tin du lịch gắn với xây dựng thương hiệu điểm đến Lý Sơn

Để khách du lịch biết đến các DTLSVH trên địa bàn huyện đảo thì cần đẩy mạnh hơn nữa các hoạt động thông tin quảng bá du lịch. Hiện nay, tại các điểm di tích ở đây đều rất thiếu các ấn phẩm du lịch dưới dạng các tờ gấp hoặc các sách chuyên khảo, hệ thống hình ảnh, băng đĩa,... để giới thiệu với khách du lịch về các giá trị của các DTLSVH nơi đây. Đồng thời, cần chú trọng hơn việc quảng bá trên các phương tiện thông tin

đại chúng và mạng internet về du lịch Lý Sơn nói chung và các DTLSVH nói riêng. Đẩy mạnh phát triển loại hình du lịch học tập và nghiên cứu tại các di tích khảo cổ.

3.3.3. Đầu tư xây dựng cơ sở hạ tầng phục vụ du lịch

Mặc dù các DTLSVH trên địa bàn huyện đảo Lý Sơn đã được đầu tư trùng tu, tôn tạo nhưng vẫn thiếu các điều kiện phục vụ khách du lịch như bãi đậu xe, khu dịch vụ ăn uống, khu bán hàng lưu niệm, khu vệ sinh công cộng, khu vui chơi giải trí... Vì vậy, cần chú trọng đầu tư các công trình phục vụ khách du lịch tại các điểm di tích để phục vụ du khách được tốt hơn. Xây dựng phòng trưng bày, giới thiệu các hiện vật hoặc hình ảnh của hiện vật đã được khai quật tại các di tích khảo cổ tạo điều kiện cho khách tham quan hiểu rõ hơn những giá trị nổi bật ở các di tích này.

3.3.4. Đẩy mạnh phát triển sản phẩm du lịch gắn với “chủ quyền” quốc gia

Đẩy mạnh phát triển sản phẩm du lịch gắn với “chủ quyền” quốc gia, trọng tâm khai thác là Lễ khao lề thế lính Hoàng Sa, phát triển các sản phẩm du lịch gồm: tìm hiểu về chủ quyền biển đảo Tổ quốc thông qua Lễ khao lề thế lính Hoàng Sa và các di tích gắn với hải đội Hoàng Sa; tìm hiểu các nghi lễ của Lễ khao lề thế lính Hoàng Sa; tham gia vào lễ hội và các sinh hoạt văn hóa như lễ cầu siêu, hội hoa đăng, hát bội, múa lân, lễ rước và lễ hội đua thuyền tứ linh truyền thống; tham gia vào các trò chơi dân gian khác tại địa phương; tham quan các di tích gắn với hải đội Hoàng Sa tại Lý Sơn như di tích Âm linh tự và mộ lính Hoàng Sa, nhà trưng bày Hoàng Sa kiêm quản Bắc Hải.

3.3.5. Khai thác đi đôi với giữ gìn, trùng tu và tôn tạo các di tích lịch sử văn hóa

Huyện đảo Lý Sơn có 4 di tích được công nhận là DTLSVH cấp quốc gia nhưng có đến 2 di tích đang bị hư hỏng, xuống cấp nghiêm trọng (mặc dù các di tích đã được trùng tu, tôn tạo vào năm 2012 nhưng hiện nay đã bị xuống cấp) đó là đình làng An Hải (cần sửa chữa hạng mục thay sườn gỗ, lợp lại ngói và phục dựng lại bình phong và trụ biểu), đình làng An Vĩnh (cần sửa chữa lại hệ thống cửa vì bị trẻ em bẻ gãy hoàn toàn), đặc biệt là nhà tiền hiền lục tộc nằm trong quần thể đình làng An Vĩnh được công nhận là DTLSVH cấp quốc gia đang trong tình cảnh xuống cấp nghiêm trọng, nhiều

hạng mục như cửa, mái ngói, tường đã bị hư hỏng. Riêng 15 DTLSVH được công nhận cấp tỉnh thì có tới 4 di tích đang bị xuống cấp cần phải được trùng tu, tôn tạo là: nhà thờ Phạm Quang Ảnh (cần sửa chữa và trùng tu tổng thể), dinh bà Thiên Y-A-Na (cần thay khung gỗ và lợp lại ngói của phần trước dinh), lăng Chánh (cần thay lại sườn gỗ và lợp lại ngói), lán Đông Hải (cần sửa chữa và trùng tu tổng thể). Sự xuống cấp của các DTLSVH ở huyện đảo Lý Sơn nếu không được quan tâm đầu tư kinh phí để trùng tu, tôn tạo và có biện pháp bảo vệ thì về lâu về dài nhiều DTLSVH quý báu trên đảo sẽ dần mất đi.

Vì vậy, việc khai thác phải đi đôi với giữ gìn, trùng tu và tôn tạo các giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc thể hiện qua các DTLSVH, nhằm tạo ra và duy trì các sản phẩm du lịch văn hóa có chất lượng, khuyến khích phát triển các loại hình du lịch gắn với bảo tồn di tích và văn hóa bản địa... Điều này còn có ý nghĩa đối với việc xác lập chủ quyền quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa trong mối quan hệ với các DTLSVH trên đảo Lý Sơn.

Hướng việc khai thác vào mục đích giáo dục truyền thống dựng nước và giữ nước của nhân dân, góp phần vào việc giáo dục tinh thần yêu Tổ quốc và lòng tự hào dân tộc, phục vụ công tác nghiên cứu phổ biến khoa học nghệ thuật và tham quan thưởng thức các giá trị khác của DTLSVH ở trên huyện đảo.

4. Kết luận

Huyện đảo Lý Sơn có hệ thống các DTLSVH khá đa dạng, có giá trị để phát triển các loại hình du lịch văn hóa. Các di tích này phân bố tập trung và gắn với các trục giao thông bộ trên địa bàn huyện đảo nên rất thuận tiện để tổ chức thành cụm, tuyến du lịch phục vụ nhu

cầu của khách du lịch. Tuy nhiên, hầu hết những giá trị của di tích ở đây còn dưới dạng tiềm năng, việc khai thác du lịch để biến tiềm năng thành hiện thực còn nhiều hạn chế. Vì vậy, để phát huy giá trị của các DTLSVH trong du lịch trên địa bàn huyện đảo cần sự hợp lực từ nhiều phía: nhà nước - nhà doanh nghiệp - cộng đồng địa phương.

Tài liệu tham khảo

- [1] Trần Văn Thắng (1992). Đánh giá khả năng khai thác di tích lịch sử văn hóa tỉnh Thừa thiên Huế phục vụ mục đích du lịch. *Luận án phó tiến sĩ Khoa học Địa lý - Địa chất*, Trường ĐHSPT Hà Nội 1.
- [2] Nguyễn Minh Tuệ và Phạm Văn Du (1992). Đánh giá Tài nguyên văn hóa lịch sử phục vụ mục đích du lịch của Hà Nội. *Thông báo Khoa học*, Trường ĐHSPT Hà Nội 1, tập số 5.
- [3] UBND huyện Lý Sơn (2010). *Công văn số 250/UBND huyện đảo Lý Sơn năm 2010 thực hiện công tác xã hội hóa trong lĩnh vực du lịch*, Quảng Ngãi.
- [4] UBND huyện Lý Sơn (2014). *Đề án phát triển du lịch biển đảo Lý Sơn giai đoạn 2010-2015 và định hướng đến năm 2020*, Quảng Ngãi.
- [5] UBND huyện Lý Sơn (2017). *Báo cáo của UBND huyện Lý Sơn về tình hình phát triển du lịch trên địa bàn huyện*. Quảng Ngãi.
- [6] UBND huyện Lý Sơn (2018). *Báo cáo du lịch dịch vụ huyện đảo Lý Sơn năm 2018*. Quảng Ngãi.
- [7] UBND tỉnh Quảng Ngãi (2014). *Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch tỉnh Quảng Ngãi đến năm 2020, định hướng đến năm 2025*. Quảng Ngãi.
- [8] UBND tỉnh Quảng Ngãi (2015). *Quyết định phê duyệt Quy hoạch phát triển du lịch huyện đảo Lý Sơn*. Quảng Ngãi.
- [9] Viện Kỹ thuật Biển (2011). *Báo cáo Dự án Quy hoạch chi tiết Khu bảo tồn biển Lý Sơn*, Quảng Ngãi. *Đề tài khoa học Viện Khoa học Thủy lợi miền Nam*, TP. Hồ Chí Minh.

EVALUATION ON THE POSSIBILITY OF EXPLOITING HISTORICAL-CULTURAL RELICS FOR THE TOURISM DEVELOPMENT IN LY SON ISLANDS DISTRICT, QUANG NGAI PROVINCE

Abstract: Historical-cultural relics are an important part of the cultural heritage system; besides, it is also a valuable resource to boost tourism development. The exploitation of Historical-cultural relics to develop tourism not only brings socio-economic benefits, but also contributes to preserving and promoting the value of historical sites. In this study, Historical-cultural relics monuments of Ly Son island district has been identified in terms of quantity, quality and favorable level of exploitation for tourism development purposes by a system of indicators. Additionally, the result analysed the current situation, thereby, suggested some solutions to exploit Historical-cultural relics for the tourism development in Ly Son island district in a more rational and sustainable manner.

Key words: historical-cultural relics; tourism development; cultural heritage; economy society; Ly Son island district.